

कुमारभास्करवर्मसंस्कृतपुरातनाध्ययनविश्वविद्यालयः

Kumar BhaskarVarma Sanskrit And Ancient Studies University

(A Public State University under Assam Act no. IX of 2011)

(Accredited B+ by NAAC)

Namati, Nalbari-781337

Website: www.kbvsasun.ac.in :: Email Id: kbvsasun@rediffmail.com

द्विवर्षीयाचार्य/स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः

**Syllabus for Two year Acharya/
M.A. Programme**

24/06/2026

(Dr. Nandan Kumar Tiwari)

Chairperson, BOS &
HOD, Sanskrit Jyotish

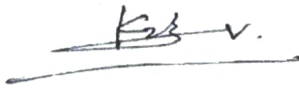
(Prof. Vinay Kumar Pandey)

External Subject Expert

(Dr. Upendra Bhargav)

External Subject Expert

(Dr. Krishna Kumar Bhargav)

External Subject Expert

(Dr. Ganesh Prasad Mishra)

Faculty Member & Coordinator

(Dr. Nityanand Ojha)

External Subject Expert

संस्कृतज्योतिषविभागः

Department of Sanskrit Jyotish

COURSE NO.		SEMESTER –I	Hours / Week	Tutorial / Week	Credit	Internal Marks	External Marks	Faculty
		NAME OF PAPER						
MAJYC101	CORE	बृहत्संहिता (1-25 अध्यायाः)	5	1	4	40	60	
MAJYC102	CORE	वास्तुशास्त्रावतरणी	5	1	4	40	60	
MAJYC103	CORE	जातकपारिजातः (1-5 अध्यायाः)	5	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY ONE OF DSE)								
MAJYD104	DSE	सामुद्रिकरहस्यम्	4		4	40	60	
VALUE ADDED COMPULSORY COURSE (Not for CGPA)								
MAJYV105	VALUE ADDED	ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयः	4	0	4	40	60	
		TOTAL CREDITS			20			
SEMESTER –II								
MAJYC201	CORE	बृहत्संहिता (26-50 अध्यायाः)	5	1	4	40	60	
MAJYC202	CORE	ज्योतिषसिद्धान्तमञ्जूषा	5	1	4	40	60	
MAJYC203	CORE	सूर्यसिद्धान्तः (मध्यमाधिकारः-स्पष्टाधिकारस्य 01-27 श्लोकपर्यन्तम्)	5	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY TWO OF DSE)								
MAJYD204	DSE	जातकपारिजातः (6-10 अध्यायाः)	4		4	40	60	
VALUE ADDED COMPULSORY COURSE (Not for CGPA)								
MAJYV205		SEMINAR / FIELD WORK	4	0	4	40	60	
		TOTAL CREDITS			20			
SEMESTER-III								
MAJYC301	CORE	बृहत्संहिता (51-75 अध्यायाः)	5	1	4	40	60	
MAJYC302	CORE	सूर्यसिद्धान्तः (स्पष्टाधिकारस्य 28 तम श्लोकात् त्रिप्रश्नाधिकारपर्यन्तम्)	5	1	4	40	60	
MAJYC303	CORE	जातकपारिजातः (11-16 अध्यायाः)	5	1	4	40	60	
MAJYC304	CORE	जैमिनीसूत्रम्	5	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY TWO OF DSE)								
MAJYE305	Elective/Open	केरलप्रश्नसंग्रहः	4	0	4	40	60	
		TOTAL CREDITS			16			
SEMESTER –IV								
MAJYC401	CORE	बृहत्संहिता (76-100 अध्यायाः)	5	1	4	40	60	
MAJYC 402	CORE	सूर्यसिद्धान्तः (ग्रहणाधिकारात् छेद्यकाधिकारान्तम्)	5	1	4	40	60	
MAJYC 403	CORE	ताजिकनीलकण्ठी	5	1	4	40	60	
DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (CHOOSE ANY TWO OF DSE)								
MAJYE404	Elective/Open	शोधप्रविधिः लघुशोधप्रबन्धश्च	4	0	4	40	60	

MAJYE405		PROJECT (पाण्डुलिपिसम्पादनम्/लघुशोध प्रबन्धलेखनम्)	5	0	4			
		TOTAL CREDITS			20			

मूल्याङ्कनयोजना-

➤ प्रत्येक सत्रे आन्तरिकी-बाह्ये परीक्षे भवतः।

➤ आन्तरिकीपरीक्षा -40%

प्रतिपत्रं मूल्याङ्कस्य प्रारूपम् -

क्र.सं.	मूल्याङ्कनम्	पूर्णाङ्काः
1.	लिखितपरीक्षा द्वयम्	30 (15+15)
2.	संगोष्ठी/ गृहकार्यम्, शैक्षिकभ्रमणम्, उपस्थितिः/	10
		40
	प्राप्ताङ्कग्रहणम् -	= प्राप्ताङ्काः(1+2)

➤ बाह्य(सत्रान्त)परीक्षा - 60%

➤ प्रश्नपत्रनिर्माणयोजना-

1. प्रश्नपत्रस्य भाषा संस्कृतवर्तते।
2. प्रश्नपत्रे पूर्णाङ्काः षष्टिः (60) सन्ति ।
3. प्रश्नपत्रे खण्डत्रयमस्ति ।
4. प्रथमखण्डे अतिलघूत्तरात्मकाः दश(10) प्रश्नाः भवन्ति । सर्वे अनिवार्याः, प्रत्येकं प्रश्नाः एकाङ्कात्मकाश्च ।
5. द्वितीयखण्डे लघूत्तरात्मकाः सप्त(07)प्रश्नाः भवन्ति । सप्तसु पञ्चानामुत्तराण्यपेक्षितानि भविष्यन्ति । प्रत्येकं प्रश्नाः षडाङ्कात्मकाः(6) भवन्ति।
6. तृतीयखण्डे दीर्घोत्तरात्मकाः चत्वारो प्रश्नाः(04) भवन्ति । चतुर्षु द्वयोरुत्तरे अपेक्षिते भवतः । प्रत्येकं प्रश्नाः दशाङ्कात्मकाः (10) वर्तन्ते ।

भागः	प्रश्नानां क्रमः	प्रश्नानां संख्या	उत्तरापेक्षितानां प्रश्नसंख्या	पूर्णाङ्काः
प्रथमखण्डः (अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः)	1 - 10	10	10	1×10=10
द्वितीयखण्डः (लघूत्तरीयाः प्रश्नाः)	11 - 17	7	5	6×5 =30
तृतीयखण्डः (दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः)	18 - 21	4	2	10×2=20
योगः		21	17	60

ध्यातव्यम् – पाठ्यक्रमस्य प्रत्येकं निर्धारितांशानां समावेश निर्मिते प्रश्नपत्रेऽवश्यमेव स्यादिति।

प्रथमपत्रम्
MAJYC101
बृहत्संहिता
(1-25 अध्यायाः)
क्रेडिट -4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्राणां ज्योतिषशास्त्रग्रन्थमाधारीकृत्य संहितास्कन्धस्य प्रारम्भिकबोधः।
- ज्योतिषशास्त्राणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचायनम्।
- लोकोपकारकस्य ज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
- संहितास्कन्धस्य सम्यगवबोधनेन सहैव नक्षत्रस्य च समवबोधः।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकसंहितास्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यग्रहपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

प्रथमघटकः - शास्त्रोपनयनाध्यायतः भौमचाराध्यायपर्यन्तम्

1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 1.1. शास्त्रोपनयनाध्यायः
- 1.2. सांवत्सरसूत्राध्यायः
- 1.3. आदित्यचाराध्यायः
- 1.4. चन्द्रचाराध्यायः
- 1.5. राहुचाराध्यायः
- 1.6. भौमचाराध्यायः

द्वितीयघटकः - शुक्रचाराध्यायतः अगस्त्यचाराध्यायपर्यन्तम्

1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 2.1 बुधचाराध्यायः
- 2.2 बृहस्पतिचाराध्यायः
- 2.3 शुक्रचाराध्यायः
- 2.4 शनैश्चरचाराध्यायः
- 2.5 केतुचाराध्यायः
- 2.6 अगस्त्यचाराध्यायः

तृतीय घटकः - सप्तर्षिचाराध्यायतः राशिग्रहसमागमाध्यायपर्यन्तम्

1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 3.1 सप्तर्षिचाराध्यायः
- 3.2 नक्षत्रकूर्मविभागाध्यायः
- 3.3 नक्षत्रव्यूहाध्यायः
- 3.4 ग्रहभक्तियोगाध्यायः
- 3.5 ग्रहयुद्धाध्यायः

3.6 राशिग्रहसमागमाध्यायः

चतुर्थ घटकः - गर्भवर्षफलाध्यायतः स्वातीयोगाध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 4.1 ग्रहवर्षफलाध्यायः
- 4.2 ग्रहश्रृङ्गाटकाध्यायः
- 4.3 गर्भलक्षणाध्यायः
- 4.4 गर्भधारणाध्यायः
- 4.5 प्रवर्षणाध्यायः
- 4.6 रोहिणीयोगाध्यायः
- 4.7 स्वातीयोगाध्यायः

पाठ्यग्रन्थः-

बृहत्संहिता

सहायकग्रन्थाः-

1. बृहत्संहिता (पूर्वार्ध)-चौखम्बा संस्कृत भवन, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	शास्त्रोपनयनाध्यायतः भौमचाराध्यायपर्यन्तम्		15	1
2	बुधचाराध्यायतः अगस्त्यचाराध्यायपर्यन्तम्		15	1
3	सप्तर्षिचाराध्यायतः राशिग्रहसमागमाध्यायपर्यन्तम्		15	1
4	ग्रहवर्षफलाध्यायतः स्वातीयोगाध्यायपर्यन्तम्		15	1
सम्पूर्णयोगः			60	4

द्वितीयपत्रम्
MAJYC102
वास्तुशास्त्रावतरणी
क्रेडिट -4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि वास्तुशास्त्रोक्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- अनधीतवास्तुशास्त्रभ्यः शिल्पशास्त्रस्यशैल्याः परिचयो भवति।
- वैदैः सह वास्तुशास्त्रस्य सम्बन्धप्रतिपादनम्।
- वास्तुशास्त्रस्य सामान्यपरिचयकरणम्।

परिणामाः -

- वास्तुतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धिपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- वैदैः सह वास्तुशास्त्रस्य सम्बन्धः कीदृशः अस्तीति अवगच्छन्ति
- वास्तुशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम् ।

पाठ्यग्रन्थौ -

1. वास्तुशास्त्रावतरणी, डॉ.कृष्णकुमारभार्गवः, गिरीशभट्टः बि, केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः नवदेहली।
2. बृहद्वास्तुमाला, बिन्ध्येश्वरी प्रसाद द्विवेदी, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।
3. वास्तुसारः - प्रोफेसर देवीप्रसाद त्रिपाठी

यूनिट -1, क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

- 1.1 वास्तुशास्त्रस्य परिचयः
- 1.2 वास्तुपुरुषस्य उत्पत्तिः
- 1.3 वास्तुशास्त्रस्य परम्परा
- 1.4 वास्तुशास्त्रस्य महत्त्वम्
- 1.5 पञ्चमहाभूतैस्सह वास्तुशास्त्रस्य सम्बन्धः

यूनिट -2, क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

- 2.1 वास्तुशास्त्रोक्तेषु भूचयनसिद्धान्तेषु ग्रामवासनिर्णयः
- 2.2 प्लवत्वादिवशात् भूमेः शुभाशुभत्वम्
- 2.3 भूखण्डस्य आकारवशात् विस्तारवशाच्च शुभाशुभत्वम्
- 2.4 ब्राह्मणादिवर्णयानां गृहनिर्माणार्थं शुभाशुभभूखण्डानि

यूनिट -3, क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

- 3.1. भूपरीक्षणम्
- 3.2. शल्यज्ञानं शल्योद्धारश्च

3.3. पिण्ड-आयादिसाधनम्

3.4 पदविन्यासः

यूनिट –4, क्रेडिट -1 , अङ्काः –15

4.1. आवासीयवास्तुनि प्रकोष्ठविभागः

4.2. आवासीयवास्तुनि द्वारस्थाननिर्णयः

4.3. आवासीयवास्तुनि जलस्थाननिर्णयः पर्यावरणव्यवस्था

4.4 आवासीयवास्तुनि पर्यावरणव्यवस्था

सहायकग्रन्थाः .

- 1.वास्तुशास्त्रावतरणी, डॉ.कृष्णकुमारभार्गवः, गिरीशभट्टः बि, केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः नवदेहली।
2. बृहद्वास्तुमाला, बिन्ध्येश्वरी प्रसाद द्विवेदी, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।
3. वास्तुसारः - प्रोफेसर देवीप्रसाद त्रिपाठी

तृतीयपत्रम्

MAJYC103

जातकपारिजातः – (1-5 अध्यायाः)

क्रेडिट –4 अङ्काः - 60

पत्रस्योद्देश्यानि परिणामाश्च –

- समग्रस्यापि जातकपारिजातकोक्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- अनधीतज्योतिषशास्त्रभ्यः ज्योतिषस्यशैल्याः परिचयो भवति।
- ज्योतिषशास्त्रीया राशिनिरूपणपद्धतेः ग्रहशीलव्यवस्थापनरीतेश्च परिज्ञानं भवति।
- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धिपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्

प्रथमघटकः -

1. राशिशीलाध्यायः - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

द्वितीयघटकः -

2. ग्रहनामस्वरूपगुणभेदाध्यायः - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

तृतीयघटकः -

3. वियोनिजन्माद्यध्यायः- 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

चतुर्थघटकः -

4. अरिष्टाध्यायः- 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

निर्धारितग्रन्थः –

जातकपारिजातः

सहायकग्रन्थाः –

1. जातकपारिजातः- कपिलेश्वरशास्त्री- चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी ।
2. बृहज्जातकम्, केदारदत्तजोशी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी ।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	राशिशीलाध्यायः		15	1
2	1	ग्रहनामस्वरूपगुणभेदाध्यायः		15	1
3	1	वियोनिज न्माद्यध्यायः		15	1
4	1	अरिष्टाध्यायः		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

चतुर्थपत्रम्
MAJYD104
सामुद्रिकरहस्यम्
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्राणां सामुद्रिकशास्त्रमाधारीकृत्य सामुद्रिकलक्षणस्य प्रारम्भिकबोधः।
- शारीरिकअवयवानां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचाययनम्।
- लोकविज्ञानस्यसामुद्रिकशास्त्रस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
- सामुद्रिकशास्त्रस्य सम्यगवबोधनेन सहैव सामुद्रिकाचार्यपरम्पराया ऐतिह्यस्य च समवबोधः।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकरेखापरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यरेखापरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

प्रथमघटकः- क्रेडिट-1, अङ्काः – 15

- 1.1. भारतीयसामुद्रिकशास्त्रस्य परिचयः
- 1.2. आचार्यपरम्परा
- 1.3. मंगलाचरणम्
- 1.4. केशवर्णनम्
- 1.5. ललाटवर्णनम्
- 1.6. भ्रूवर्णनम्
- 1.7. नेत्रवर्णनम्
- 1.8. नासिकावर्णनम्
- 1.9. आननवर्णनम्
- 1.10. दन्तोष्ठवर्णनम्
- 1.11. कररेखावर्णनम्

द्वितीयघटकः- क्रेडिट -1, अङ्काः -15

- 2.1 आयुरेखावर्णनम्
- 2.2 ग्रहस्थानं राशिस्थानञ्च
- 2.3 भाग्यरेखापरिमाणम्
- 2.4 रेखादर्शनविचारः
- 2.5 पुण्यरेखा विचारः

तृतीयघटकः -, क्रेडिट -1, अङ्काः -15

- 3.1 मातृरेखाविचारः

- 3.2 आरोग्यरेखाविचारः
 3.3 भाग्यरेखाफलम्
 3.4 पितृरेखाफलम्

चतुर्थघटकः - , क्रेडिट -1, अङ्काः -15

- 4.1. मतान्तरेणायुषा ज्ञानम्
 4.2. मणिबन्धफलम्
 4.3. शंखरेखाफलम्
 4.4 पर्वरेखा फलम्
 4.5 भातृभगिनीबोधकरेखाफलम्
 4.6 संतानरेखाफलम्
 4.7 परिणयरेखाफलम्

पाठ्यग्रन्थाः

1. सामुद्रिकरहस्यम् कालिका प्रसाद
2. हस्तसंजीवनम् मेघविजयगणि

सहायकग्रन्थाः .

1. सामुद्रिक-रहस्यम्- कालिकाप्रसादशर्मणा, ज्योतिष प्रकाशन, चौक वाराणसी
2. हस्त संजीवन- सुरकान्त झा. चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	भारतीयसामुद्रिकशास्त्रस्य परिचयतः करेरेखावर्णनपर्यन्तम्		15	1
2	1	आयुरेखावर्णनतः पूण्यरेखाविचारपर्यन्तम्		15	1
3	1	मातृरेखाविचारतः पितृरेखाफलपर्यन्तम्		15	1
4	1	मतान्तरेणायुषा ज्ञानतः परिणयरेखाफलपर्यन्तम्		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

पञ्चमपत्रम्
MAJYV105
ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयः

क्रेडिट – 4

अङ्काः – 60

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्राणां ज्योतिषशास्त्रग्रन्थमाधारीकृत्य ज्योतिषशास्त्रस्य प्रारम्भिकबोधः।
- ज्योतिषशास्त्राणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचाययनम्।
- लोकोपकारकस्य ज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सम्यगवबोधनेन सहैव प्रवर्तकाचार्यस्य च समवबोधः।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकसंहितास्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यग्रहपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

प्रथमघटकः - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 1.1 ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयः
- 1.2 आचार्यपरम्परा
- 1.3 वेदाङ्गे ज्योतिषशास्त्रस्य स्थानम्
- 1.4 भारतीयज्योतिषशास्त्रस्येतिहासः विकासक्रमश्च
- 1.5 त्रिस्कन्धपरिचयः

द्वितीयघटकः - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 2.1 ब्रह्माण्डस्य भारतीयावधारणा
- 2.2 राशि-नक्षत्र-ग्रहाणां परिचयः
- 2.3 अयन-मास-पक्षपरिचयः

तृतीयघटकः - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 3.1 लग्नस्य संकल्पना
- 3.2 भावपरिचयः
- 3.3 वारप्रवृत्तिः
- 3.4 ऋतुपरिचयः

चतुर्थघटकः - 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 4.1 पंचाङ्गपरिचयः
- 4.2 भारतीयकालगणना
- 4.3 ज्योतिषं ज्ञानविज्ञानं

सहायकग्रन्थाः-

1. ज्योतिषसिद्धान्तमञ्जूषा, प्रो.विनयकुमारपाण्डेयः चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

भारतीयज्योतिषशास्त्रेतिहासः-आचार्यलोकमणिदाहालः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयः		15	1
2	1	ज्योतिषस्य सिद्धान्तस्कन्धः		15	1
3	1	ज्योतिषस्य संहितास्कन्धतः ज्योतिषस्य होरास्कन्धपर्यन्तम्		15	1
4	1	विशिष्टज्योतिर्विदां संक्षिप्तः परिचयः		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

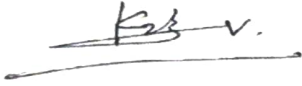

24/06/2026

(Dr. Nandan Kumar Tiwari) (Prof. Vinay Kumar Pandey) (Dr. Upendra Bhargav)

Chairperson, BOS &
HOD, Sanskrit Jyotish

External Subject Expert

External Subject Expert

(Dr. Krishna Kumar Bhargav) (Dr. Ganesh Prasad Mishra) (Dr. Nityanand Ojha)

External Subject Expert

Faculty Member & Coordinator

External Subject Expert

द्वितीयषाण्मासिकः

Second Semester

प्रथमपत्रम्
MAJYC201
बृहत्संहिता
(26-50 अध्यायाः)
क्रेडिट -4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्राणां ज्योतिषशास्त्रग्रन्थमाधारीकृत्य संहितास्कन्धस्य प्रारम्भिकबोधः।
- ज्योतिषशास्त्राणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचाययनम्।
- लोकोपकारकस्य ज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
- संहितास्कन्धस्य सम्यगवबोधनेन सहैव नक्षत्रस्य च समवबोधः।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकसंहितास्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यग्रहपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

प्रथमघटकः - आषाढयोगाध्यायतः सन्ध्यालक्षणाध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 1.1 आषाढयोगाध्यायः
- 1.2 वातचक्राध्यायः
- 1.3 सद्योवर्षणाध्यायः
- 1.4 कुसुमलताध्यायः
- 1.5 सन्ध्यालक्षणाध्यायः

द्वितीयघटकः - दिग्दाहलक्षणाध्यायतः इन्द्रायुधलक्षणाध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 2.1. दिग्दाहलक्षणाध्यायः
- 2.2. भूकम्प लक्षणध्यायः
- 2.3. उत्कालक्षणाध्यायः
- 2.4. परिवेशलक्षणाध्यायः
- 2.5. इन्द्रायुधलक्षणाध्यायः

तृतीयघटकः - गन्धर्वनगरलक्षणाध्यायतः इन्द्रध्वजाध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 3.1 गन्धर्वनगरलक्षणाध्यायः
- 3.2 प्रतिसूर्यलक्षणाध्यायः
- 3.3 रजोलक्षणाध्यायः
- 3.4 निर्धातलक्षणाध्यायः
- 3.5 सस्यजातकाध्यायः
- 3.6 द्रव्यनिश्चयाध्यायः
- 3.7 अर्घकाण्डाध्यायः

3.8 इन्द्रध्वजसम्पदध्यायः

चतुर्थघटकः—नीराजनाध्यायतः खड्गलक्षणाध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 4.1 नीराजनाध्यायः
- 4.2 खड्गजनकलक्षणाध्यायः
- 4.3 उत्पात विचाराध्यायः
- 4.4 मयूरचित्रकाध्यायः
- 4.5 पुष्पस्नानाध्यायः
- 4.6 पट्टलक्षणाध्यायः
- 4.7 खड्गलक्षणाध्यायः

पाठ्यग्रन्थः—

बृहत्संहिता

सहायकग्रन्थाः—

1. बृहत्संहिता (पूर्वार्ध)-चौखम्बा संस्कृत भवन, वाराणसी।

पाठ्ययोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	आषाढयोगाध्यायतः सन्ध्यालक्षणाध्यायपर्यन्तम्		15	1
2	1	दिग्दाहलक्षणाध्यायतः इन्द्रायुधलक्षणाध्यायपर्यन्तम्		15	1
3	1	गन्धर्वनगरलक्षणाध्यायतः इन्द्रध्वजाध्यायपर्यन्तम्		15	1
4	1	नीराजनाध्यायतः खड्गलक्षणाध्यायपर्यन्तम्		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

द्वितीयपत्रम्
MAJYC-202
ज्योतिषसिद्धान्तमञ्जुषा
क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्राणां ज्योतिषशास्त्रग्रन्थमाधारीकृत्य संहितास्कन्धस्य प्रारम्भिकबोधः।
- ज्योतिषशास्त्राणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचाययनम्।
- लोकोपकारकस्य ज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
- सिद्धान्तस्कन्धस्य सम्यगवबोधनेन सहैव नक्षत्रस्य च समवबोधः।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकज्योतिषस्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यग्रहपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

प्रथमघटकः

-

क्रेडिट- 1, अङ्काः - 15

- 1.1. सृष्टिसिद्धान्तः
- 1.2. सिद्धान्तवैशिष्ट्यम्
- 1.3. ज्योतिषशास्त्रस्य लोकोपकारकत्वम्
- 1.4. भूपरिधिः परिधिव्यासयोस्सम्बन्धश्च
- 1.5. ग्रहाणां प्रागतिवृत्तिम्
- 1.6. कालस्वरूपम्

द्वितीयघटकः

-

क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

- 2.1. अहोरात्रव्यवस्था
- 2.2. वारप्रवृत्तिः
- 2.3. वर्षेशादिनिर्णयः
- 2.4. अधिकमास-क्षयमासविचारः
- 2.5. अहर्गणः
- 2.6. मध्यमग्रहः
- 2.7. उदयान्तरम्

तृतीयघटकः

-

क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

- 3.1. देशान्तरम्
- 3.2. चरम्
- 3.3. ज्याविमर्शः
- 3.4. क्रान्तिः
- 3.5. अयनांशानयनम्
- 3.6. ग्रहणविचारः

चतुर्थघटक:

-

क्रेडिट - 1, अङ्काः -15

- 4.1 ऋतुपरिचयः
- 4.2 ग्रहयुतिविमर्शः
- 4.3 भारतीयवेधपरम्परा
- 4.4 वेधशालानामावश्यकता
- 4.5 प्रलयविमर्शः

पाठ्यग्रन्थः- ज्योतिष-सिद्धान्त-मञ्जूषा

सहायकग्रन्थाः -

1. ज्योतिष-सिद्धान्त-मञ्जूषा- प्रो.विनयकुमारपाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

 Tiwari
24/06/2026

(Dr. Nandan Kumar Tiwari)

(Prof. Vinay Kumar Pandey)

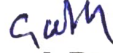
(Dr. Upendra Bhargava)

Chairperson, BOS &
HOD, Sanskrit Jyotish

External Subject Expert

External Subject Expert

(Dr. Krishna Kumar Bhargava)

(Dr. Ganesh Prasad Mishra)

(Dr. Nityanand Ojha)

External Subject Expert

Faculty Member & Coordinator

External Subject Expert

तृतीयपत्रम्
MAJYCS203

सूर्यसिद्धान्तः

(मध्यमाधिकारः-स्पष्टाधिकारस्य 01-27 श्लोकपर्यन्तम्)

क्रेडिट - 4, अङ्काः -60

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि सूर्यसिद्धान्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- ग्रहगणितायचिन्तनम्।

अधिगमपरिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन ग्रहस्पष्टसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्।

1. आधारग्रन्थः - सूर्यसिद्धान्तः (मध्यमाधिकारः-स्पष्टाधिकारस्य 01-27 श्लोकपर्यन्तम्)

प्रथमघटकः - क्रेडिट- 1, अङ्काः - 15

1.1 मध्यमाधिकारः 1-24 श्लोकाः

द्वितीयघटकः - क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

2.1 मध्यमाधिकारः-25-48 श्लोकाः

तृतीयघटकः - क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

3.1 मध्यमाधिकारः 49-श्लोकाः 70

चतुर्थघटकः - क्रेडिट - 1, अङ्काः -15

4.1 स्पष्टाधिकारस्य 01-27 श्लोकाः

पाठ्यग्रन्थः- सूर्यसिद्धान्तः

सहायकग्रन्थाः -

2. सूर्यसिद्धान्तः- प्रो.रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1.1	मध्यमाधिकारः 1-24 श्लोकाः		15	1
2	2.1	मध्यमाधिकारः 48-25-श्लोकाः		15	1
3	3.1	मध्यमाधिकारः श्लोकाः 70-49		15	1
4	4.1	स्पष्टाधिकारस्य 01-27 श्लोकाः		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

चतुर्थपत्रम्
MAJYD204

जातकपारिजातः

(6-10 अध्यायाः)

क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- छात्राणां जातकपारिजातस्यावबोधः।
- द्वादशभावानां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च मानवस्थितिनां परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रदिशा द्वादशभावतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धिपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम् ।

आधारग्रन्थः - जातकपारिजातः (6-10 अध्यायाः) - 4 क्रेडिट, 60 अङ्काः

प्रथमघटकः - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

षष्ठोऽध्यायः

द्वितीयघटकः - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

सप्तमोऽध्यायः

तृतीयघटकः- क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

अष्टमोऽध्यायः

चतुर्थघटकः - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

नवम-दशमोऽध्यायः

निर्धारितग्रन्थः -

जातकपारिजातः

सहायकग्रन्थः -

1. जातकपारिजातः, कपिलेश्वरशास्त्री, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।
2. बृहज्जातकम्, केदारदत्त जोशी, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	षष्ठोऽध्यायः		15	1
2	1	सप्तमोऽध्यायः		15	1

3	1	अष्टमोऽध्यायः		15	1
4	1	नवमो-दशमोऽध्यायः		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

पञ्चमपत्रम्

MAJYDS205

SEMINAR / FIELD WORK

क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

तृतीयषाण्मासिकः

Third Semester

प्रथमपत्रम्
MAJYC301
बृहत्संहिता
(51-75 अध्यायाः)
क्रेडिट -4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्राणां ज्योतिषशास्त्रग्रन्थमाधारीकृत्य संहितास्कन्धस्य प्रारम्भिकबोधः।
- ज्योतिषशास्त्राणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचाययनम्।
- लोकोपकारकस्य ज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
- संहितास्कन्धस्य सम्यगवबोधनेन सहैव नक्षत्रस्य च समवबोधः।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकसंहितास्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यग्रहपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

प्रथमघटकः - अङ्गविद्याध्यायतः प्रासादलक्षणध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 1.1. अङ्गविद्याध्यायः
- 1.2. पिटकलक्षणाध्यायः
- 1.3. वास्तुविद्याध्यायः
- 1.4. दकार्गलाध्यायः
- 1.5. वृक्षायुर्वेदाध्यायः
- 1.6. प्रासादलक्षणध्यायः

द्वितीयघटकः - वज्रलेपलक्षणाध्यायतः श्वलक्षणाध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 2.1 वज्रलेपलक्षणाध्यायः
- 2.2. प्रतिमालक्षणाध्यायः
- 2.3. वनसम्प्रवेशाध्यायः
- 2.4. प्रतिमाप्रतिष्ठापनाध्यायः
- 2.5. गोलक्षणाध्यायः
- 2.6. श्वलक्षणाध्यायः

तृतीयघटकः - कुक्कुटलक्षणाध्यायतः पुरुषलक्षणाध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 3.1 कुक्कुटलक्षणाध्यायः
- 3.2 कूर्मलक्षणाध्यायः
- 3.3 छागलक्षणाध्यायः
- 3.4 अश्वलक्षणाध्यायः

3.5 हस्तिलक्षणाध्यायः

3.6 पुरुषलक्षणाध्यायः

चतुर्थघटकः – पञ्चमहापुरुषलक्षणाध्यायतः सौभाग्य लक्षणाध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

4.1 पञ्चमहापुरुषलक्षणाध्यायः

4.2 स्त्रीलक्षणाध्यायः

4.3 वस्त्रच्छेदलक्षणाध्यायः

4.4 चामरलक्षणाध्यायः

4.5 छत्रलक्षणाध्यायः

4.6 स्त्रीप्रशंसालक्षणाध्यायः

4.7 सौभाग्यकरणलक्षणाध्यायः

पाठ्यग्रन्थः-

बृहत्संहिता

सहायकग्रन्थाः-

1. बृहत्संहिता (पूर्वार्ध)-चौखम्बा संस्कृत भवन, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	अङ्गविद्याध्यायतः प्रासादलक्षणाध्यायपर्यन्तम्		15	1
2	1	वज्रलेपनलक्षणध्यायतः श्वलक्षणाध्यायपर्यन्तम्		15	1
3	1	कुक्कुटलक्षणाध्यायतः पुरुषलक्षणाध्यायपर्यन्तम्		15	1
4	1	पंचमहापुरुषलक्षणाध्यायतः सौभाग्यकरणलक्षणाध्यायपर्य न्तम्		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

द्वितीयपत्रम्
MAJYC302
सूर्यसिद्धान्तः
(स्पष्टाधिकारस्य 28तम श्लोकात् त्रिप्रश्नाधिकारान्तम्)
क्रेडिट- 4, अङ्काः- 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि सूर्यसिद्धान्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- ग्रहगणितायचिन्तनम्।

अधिगमपरिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन ग्रहस्पष्टसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्।

आधारग्रन्थाः -

1. सूर्यसिद्धान्तः-स्पष्टाधिकारस्य 28तम श्लोकात् त्रिप्रश्नाधिकारान्तम्- 4 क्रेडिट, 60 अङ्काः

यूनिट - 1 -- क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

1.1.स्पष्टाधिकारः:28-53 श्लोकाः

यूनिट - 2 -- क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

2.1. स्पष्टाधिकारः:54-69 श्लोकाः

2.2. त्रिप्रश्नाधिकारः 01-10श्लोकाः

यूनिट - 3 -- क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

3.1.त्रिप्रश्नाधिकारः 11-35श्लोकाः

यूनिट - 4 -- क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

4.1. त्रिप्रश्नाधिकारः 36-59श्लोकाः

सहायकग्रन्थाः -

1. सूर्यसिद्धान्तः- प्रो.रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	स्पष्टाधिकारः 28-69 श्लोकाः		15	1
2	1	त्रिप्रश्नाधिकारः 01-17 श्लोकाः		15	1
3	1	त्रिप्रश्नाधिकारः 18-35श्लोकाः		15	1
4	1	त्रिप्रश्नाधिकारः 36-59श्लोकाः		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

तृतीयपत्रम्
MAJYCS303

जातकपारिजातः(11-16 अध्यायाः)

क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि-

- छात्राणां जातकपारिजातस्यावबोधः।
- द्वादशभावानां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च मानवस्थितिनां परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रदिशा द्वादशभावतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धिपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम् ।

आधारग्रन्थः - जातकपारिजातः (11-16 अध्यायाः)- 4 क्रेडिट, 60 अङ्काः

यूनिट - 1 -- क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

1.1. प्रथमद्वितीयतृतीयभावफलविचारः

यूनिट - 2 -- क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

2.1. चतुर्थपंचमषष्ठभावफलविचारः

यूनिट - 3 -- क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

3.1. सप्तमअष्टमनवमभावफलविचारः

यूनिट - 4 -- क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

4.1. दशमएकादशद्वादशभावफलविचारः

सहायकग्रन्थः -

1. जातकपारिजातः, कपिलेश्वरशास्त्री, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।
2. बृहज्जातकम्, केदारदत्त जोशी, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1.1	प्रथमद्वितीयतृतीयभावफलविचारः		15	1
2	2.1	चतुर्थपंचमषष्ठभावफलविचारः		15	1
3	3.1	सप्तमअष्टमनवमभावफलविचारः		15	1
4	4.1	दशमएकादशद्वादशभावफलविचारः		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

चतुर्थपत्रम्
MAJYE-304
ज्योतिषसिद्धान्तमञ्जूषा
क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि-

- समग्रस्यापि ग्रहसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- ग्रहगणितायचिन्तनम्।

अधिगमपरिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन ग्रहस्पष्टसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्
-

आधारग्रन्थः -

.1 ज्योतिष-सिद्धान्त-मञ्जूषा - प्रोफेसर विनयकुमार पाण्डेयः

यूनिट - 1, क्रेडिट -1, अङ्काः 20

- 1.1. सृष्टिसिद्धान्तः
- 1.2. ज्योतिषशास्त्रस्य संक्षिप्तपरिचयः
- 1.3. सिद्धान्तवैशिष्ट्यम्
- 1.4. प्रत्यक्षं ज्योतिषं शास्त्रम्
- 1.5. ज्योतिषं ज्ञानविज्ञानम्
- 1.6. ज्योतिषशास्त्रस्य लोकोपकारकत्वम्

यूनिट - 2, क्रेडिट -1, अङ्काः 15

- 2.1. सूर्यस्वरूपम्
- 2.2. चन्द्रस्वरूपम्
- 2.3. भौमस्वरूपम्
- 2.4. बुधस्वरूपम्
- 2.5. गुरोःस्वरूपम्
- 2.6. शुक्रस्वरूपम्
- 2.7. शनेःस्वरूपम्
- 2.8. राहु-केतुस्वरूपम्

यूनिट - 3, क्रेडिट -1, अङ्काः 15

- 3.1. भूमेः स्वरूपम्

- 3.2. काल स्वरूपम्
- 3.3. अहोरात्रव्यवस्था
- 3.4. अधिकमासविचारः
- 3.5. क्षयमासविचारः
- 3.6. पञ्चाङ्ग-परिचयः

यूनिट - 4, क्रेडिट -1 , अङ्काः 10

- 4.1. ग्रहणविचारः
- 4.2. ऋतुपरिचयः
- 4.3. भारतीयावेधपरम्परा
- 4.4. वेधशालानामावश्यकता
- 4.5. प्रलयविमर्शः

सहायकग्रन्थाः -

1. ज्योतिष-सिद्धान्त-मञ्जूषा - प्रोफेसर विनयकुमार पाण्डेयः , चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

चतुर्थषाण्मासिकः

Fourth Semester

प्रथमपत्रम्
MAJYC401
बृहत्संहिता
(76-100 अध्यायाः)
क्रेडिट -4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्राणां ज्योतिषशास्त्रग्रन्थमाधारीकृत्य संहितास्कन्धस्य प्रारम्भिकबोधः।
- ज्योतिषशास्त्राणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचाययनम्।
- लोकोपकारकस्य ज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
- संहितास्कन्धस्य सम्यगवबोधनेन सहैव नक्षत्रस्य च समवबोधः।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकसंहितास्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यग्रहपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

प्रथमघटकः - कान्दर्पिकविचाराध्यायतः मुक्तलक्षणाध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 1.1 कान्दर्पिकविचाराध्यायः
- 1.2 गन्धयुक्तिविचाराध्यायः
- 1.3 स्त्रीपुंसमायोगन्वाराध्यायः
- 1.4 सयासनलक्षणाध्यायः
- 1.5 रत्नपरीक्षाध्यायः
- 1.6 मुक्तलक्षणध्यायः

द्वितीयघटकः - पद्मरागलक्षणध्यायतः शाकुने-अन्तरचक्राध्यायपर्यन्तम् 1.5 क्रेडिट 20 अङ्काः

- 2.1 पद्मरागलक्षणध्यायः
- 2.2 मरकतलक्षणध्यायः
- 2.3 दीपलक्षणध्यायः
- 2.4 दन्तकाष्ठलक्षणध्यायः
- 2.5 शाकुने मिश्रफलाध्यायः
- 2.6 शाकुने - अन्तरचक्राध्यायः

तृतीयघटकः - शाकुने-विरूताध्यायतः शाकुने-अश्वेगाध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 3.1 शाकुने -विरूताध्यायः
- 3.2 शाकुने - श्वचक्राध्यायः
- 3.3 शाकुने- शिवारूताध्यायः
- 3.4 शाकुने- मृगचेषाध्यायः
- 3.5 शाकुने- गवेङ्गिताध्यायः

3.6 शाकुने- अश्वेङ्गिताध्यायः

चतुर्थघटकः -शाकुने- हस्तीङ्गिताध्यायतः करणकर्मगुणाध्यायपर्यन्तम् 1 क्रेडिट 15 अङ्काः

- 4.1 शाकुने- हस्तीङ्गिताध्यायः
- 4.2 शाकुने- वायसविरुताध्यायः
- 4.3 शाकुनोत्तरविचाराध्यायः
- 4.4 पाकविचाराध्यायः
- 4.5. नक्षत्रकर्मगुणाध्यायः
- 4.6. तिथिकर्मगुणाध्यायः
- 4.7. करणकर्मगुणाध्यायः

पाठ्यग्रन्थः-

बृहत्संहिता

सहायकग्रन्थाः-

1. बृहत्संहिता (पूर्वार्ध)-चौखम्बा संस्कृत भवन, वाराणसी।

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	कान्दर्पिकविचाराध्यायतः मुक्तलक्षणाध्यायपर्यन्तम्		15	1
2	1	पद्मरागलक्षणध्यायतः शाकुने-अन्तरचक्रा ध्यायपर्यन्तम्		15	1
3	1	शाकुने-विरूताध्यायतः शाकुने- अश्वेङ्गिताध्यायपर्यन्तम्		15	1
4	1	शाकुने-हस्तीङ्गिताध्यायतः करणकर्मगुणाध्यायपर्यन्तम्		15	1
सम्पूर्णयोगः				60	4

द्वितीयपत्रम्
MAJYC402
सूर्यसिद्धान्तः
(ग्रहणाधिकारात् छेदकाधिकारान्तम्)
क्रेडिट - 6, अङ्काः - 80

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि सूर्यसिद्धान्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- ग्रहगणितायचिन्तनम्।

अधिगमपरिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन ग्रहस्पष्टसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्

आधारग्रन्थाः -

1. सूर्यसिद्धान्तः-स्पष्टाधिकारस्य 28तम श्लोकात् त्रिप्रश्नाधिकारान्तम्- 6 क्रेडिट, 80 अङ्काः

प्रथमघटकः - क्रेडिट -1.5, अङ्काः - 15

1.1.चन्द्रग्रहणाधिकारः-01-13 श्लोकाः

द्वितीयघटकः - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

2.1.चन्द्रग्रहणाधिकारः-14-26 श्लोकाः

तृतीयघटकः - क्रेडिट -1.5, अङ्काः - 20

3.1.सूर्यग्रहणाधिकारः-01-17 श्लोकाः

चतुर्थघटकः - क्रेडिट -1., अङ्काः - 15

4.1. छेदकाधिकारः-01-12 श्लोकाः

पंचमघटकः - क्रेडिट -1, अङ्काः- 15

5.1. छेदकाधिकारः-13-24 श्लोकाः

सहायकग्रन्थाः -

1. सूर्यसिद्धान्तः- प्रो.रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

पाठयोजना -

भागः	उपभागः	पाठ्यक्रमविवरणम्	Hyperlink	अध्यापनहोरा	क्रेडिट
1	1	चन्द्रग्रहणाधिकारः-01-13 श्लोकाः		18	1
2	1	चन्द्रग्रहणाधिकारः-14-26 श्लोकाः		18	1
3	1	सूर्यग्रहणाधिकारः-01-17 श्लोकाः		18	1.5
4	1	छेद्यकाधिकारः-01-12 श्लोकाः		18	1.5
5	1	छेद्यकाधिकारः-13-24 श्लोकाः		18	1
सम्पूर्णयोगः				90	6

- छात्राणां ताजिकशास्त्रस्यस्यावबोधः।
- वर्षफलानां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च भावानां परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रदिशा पदार्थतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकभावस्वरूपपरिज्ञानम्।
- ताजिकग्रन्थोक्तपदार्थानां परिष्कृतलक्षणादिपरिज्ञानम्।

आधारग्रन्थः-ताजिकनीलकण्ठी

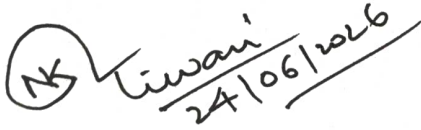
प्रथमघटकः	--	क्रेडिट -1.5 , अङ्काः - 15
1.1. 1- 4 अध्यायाः		
द्वितीयघटकः	--	क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15
2.1. 5-9 अध्यायाः		
तृतीयघटकः	--	क्रेडिट -1.5 , अङ्काः - 20
3.1. 10-12 अध्यायाः		
चतुर्थघटकः	--	क्रेडिट -1. , अङ्काः - 15
4.1. 13-14 अध्यायाः		
पंचमघटकः	--	क्रेडिट -1 , अङ्काः- 15
5.1. वर्षफलस्य प्रायोगिक अध्ययनम्		

चतुर्थपत्रम्

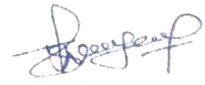
MAJYE-404

शोधप्रविधिः लघुशोधप्रबन्धञ्च

क्रेडिट - 6, अङ्काः - 80

 24/06/2026

(Dr. Nandan Kumar Tiwari)

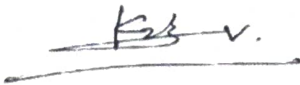
(Prof. Vinay Kumar Pandey)

(Dr. Upendra Bhargav)

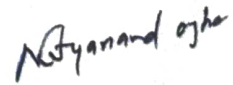
Chairperson, BOS &
HOD, Sanskrit Jyotish

External Subject Expert

External Subject Expert

(Dr. Krishna Kumar Bhargav)

(Dr. Ganesh Prasad Mishra)

(Dr. Nityanand Ojha)

External Subject Expert

Faculty Member & Coordinator

External Subject Expert